

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Леваєва Л.Ю.,
Кучеренко М.А.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання функціонування та розвитку державних та недержавних пенсійних фондів в Україні.

Метою написання статті є наукове обґрунтування теоретичних основ становлення пенсійного забезпечення, виявлення особливостей його функціонування в Україні і розробка рекомендацій щодо шляхів поліпшення його подальшого розвитку.

Методологія проведення роботи. Робота виконана на основі досліджень сучасних наукових поглядів щодо визначення сутності та розвитку системи пенсійного забезпечення та недержавного пенсійного страхування в Україні.

Результати роботи. Процес старіння населення та зростання частки осіб пенсійного віку посилює соціальне та фінансове навантаження на працююче населення країни і стало причиною підвищеної уваги сучасного суспільства до розвитку системи пенсійного забезпечення. Побудова ефективно функціонуючих державних та недержавних пенсійних фондів в Україні означає створення нового потужного механізму пенсійного забезпечення. Значущість таких фондів визначається їх спроможністю бути суттєвим джерелом підтримки соціальних стандартів та одночасно акумулятором внутрішніх інвестиційних ресурсів для прискореного розвитку національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення та висновки даного дослідження мають практичне значення у процесі удосконалення механізму фінансового забезпечення системи соціального захисту населення.

Висновки. Удосконалення пенсійної реформи відповідатиме удосконаленню всієї економічної системи, тому що створення обов'язкового накопичувального фонду та системи недержавних пенсійних фондів створюють додаткові стимули для виходу економіки з тіні та слугуватимуть великим потенціалом фінансових ресурсів для інвестування і розвитку економіки.

Перевагами накопичувальної системи є те, що вона не залежить від демографічних проблем, забезпечує інвестиційний ресурс економіки шляхом залучення коштів, що в ній акумулюються, забезпечує персоніфікацію і індивідуалізацію накопичених грошових коштів та забезпечує диференціацію розмірів пенсій залежно від особистих накопичень людини. Основними загрозами при впровадженні накопичувальної системи є : знецінення пенсійних накопичень унаслідок інфляції; вплив фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсійне страхування.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ СИСТЕМЫ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

Леваева Л.Ю.,
Кучеренко Н.А.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы функционирования и развития государственных и негосударственных пенсионных фондов в Украине.

Целью написания статьи является научное обоснование теоретических основ становления пенсионного обеспечения, выявление особенностей его функционирования в Украине и разработка рекомендаций относительно путей улучшения его дальнейшего развития.

Методология проведения работы. Работа выполнена на основе исследований современных научных взглядов относительно определения сущности и развития системы пенсионного обеспечения и негосударственного пенсионного страхования в Украине.

Результаты работы. Процесс старения и увеличение доли населения пенсионного возраста усилило социальное и финансовую нагрузку на работающее население страны и стало причиной повышенного внимания современного общества к развитию системы пенсионного обеспечения. Построение эффективно функционирующих государственных и негосударственных пенсионных фондов в Украине означает создание нового мощного механизма пенсионного обеспечения. Значимость таких фондов определяется их способностью быть существенным источником поддержки социальных стандартов и

одночасно аккумулятором внутрішніх інвестиційних ресурсів для прискореного розвитку національної економіки.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення і висновки даного дослідження мають практичне значення в процесі удосконалення механізму фінансового забезпечення системи соціальної захисту населення.

Висновки. Удосконалення пенсійної реформи буде відповідати удосконаленню всієї економічної системи, так як створення обов'язкового накопительного фонду і системи недержавних пенсійних фондів створять додаткові стимули для виходу економіки із тіні і служитимуть великим потенціалом фінансових ресурсів для інвестування і розвитку економіки.

Перевагами накопительної системи є те, що вона не залежить від демографічних проблем; забезпечує інвестиційний ресурс економіки шляхом залучення коштів, в неї накопчуються; забезпечує персоналізацію і індивідуалізацію накопчених грошових коштів і забезпечує диференціацію розмірів пенсій в залежності від особистих накопчень людини. Основними загрозами при впровадженні накопительної системи є: обесцінювання пенсійних накопчень внаслідок інфляції; вплив фінансово-економічного кризису.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсійне страхування.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF PENSION SYSTEM IN UKRAINE

Levaieva L.Yu.

Kucherenko M.A.

Subject of research are theoretical and practical issues of functioning and development of state and non-state pension funds in Ukraine.

The purpose of writing the article is a scientific substantiation of the theoretical foundations of formation of pension, identifying peculiarities of its functioning in Ukraine and development of recommendations regarding ways to improve its further development.

The methodology of work. The work is done on the basis of studies of modern scientific views on the definition of the nature and development of the pension system and private pension insurance in Ukraine.

The results of the work. The aging population and the rising proportion of the elderly increased social and financial burden on the working population and caused high attention of modern society to the development of the pension system. Building a well-functioning state and non-state pension funds in Ukraine means creating a new powerful mechanism for pension provision. The importance of such funds is determined by their ability to be a significant source of support for social standards and at the same time a battery of internal investment resources for the accelerated development of the national economy.

Practical significance of the obtained results. Theoretical provisions and conclusions of this study are of practical importance in the process of improving the mechanism of financial provision of the system of social protection of the population.

Conclusions. Improving pension reform will respond to the improvement of the whole economic system, because the establishment of an accumulation Fund and the system of private pension funds would create additional incentives for the release of the shadow economy and will serve as a great potential financial resources for investment and economic development.

Advantages of a funded system is that it does not depend on population issues, provides investment resources of the economy, by raising funds that are accumulated in it, provides personalization and individualization of accumulated funds and provides differentiation of pensions depending on the personal savings of the person. The main threats at the introduction of a funded system are : depreciation of pension savings due to inflation.

Key words: pension funds, pension provision, pension system, pension insurance.

Постановка проблеми. Однією з найбільш важливих соціально-економічних проблем національної економіки є реформування вітчизняної пенсійної системи. Наявна пенсійна система, заснована на солідарних принципах є не достатньо ефективною. За відсутності дієвих заходів державної підтримки та створення накопичувального пенсійного страхування, поточний стан та динаміка розвитку сектору недержавних пенсійних фондів залишаються незадовільними, користувачами їх послуг є менше двох відсотків населення працездатного віку. Система накопичувального пенсійного забезпечення є вагомим джерелом інвестиційних ресурсів у вітчизняну

економіку і додатковою складовою доходів пенсіонерів. Актуальним завданням сучасного етапу соціально-економічних перетворень у нашій державі є радикальне реформування пенсійної системи, що має важливе значення для забезпечення сталого розвитку України, подолання наслідків фінансової економічної кризи, підвищення рівня соціального забезпечення пенсіонерів.

Метою даного дослідження є наукове обґрунтування теоретичних основ становлення пенсійного забезпечення, виявлення особливостей його функціонування в Україні і розробка рекомендацій щодо шляхів поліпшення його подальшого розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Особливості пенсійної реформи в розвинених країнах були розглянуті в роботах П. Болле, Д. Ла-Тулліппе, М. Альбера, А. Анікіна, Е. Хижня, А. Силенко, Г. Мактагарт та інших. Проблеми пенсійного забезпечення досліджували в своїх працях такі вітчизняні вчені, як Т. Кир'ян, І. Кравченко, Е. Лібанова, Б. Надточій, А. Нечай, В. Яценко. Питанням фінансового забезпечення системи пенсійного страхування присвячені праці вітчизняних вчених Л.Альошина, Н. Внукової, І. Гнибіденка, В.Даценко, Б. Зайчука, О. Карпіщенко, О. Ковалю, Е. Лібанової, О.Макарової, Б. Надточія, С. Науменкової, Л. Омелянович, Д.Полозенка, М. Ріппи, С. Смирнова, В. Ткача, В.Тропіної, В.Федосова, І.Чугунова, І. Школьник, Л. Якимової та інших.

Основні результати дослідження. Для України проблема пенсійного забезпечення є надзвичайно актуальною, тому що на даному етапі відбувається такий процес як «старіння нації», що призводить до збільшення кількості людей пенсійного віку та зростання пенсійного навантаження на працюючих.

Відповідно до Указу Президента України від 13 квітня 1998 р. № 291, який окреслив пріоритетні напрями реформування пенсійного забезпечення, та відповідно до ст. 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., який набув чинності 1 січня 2004 р., система пенсійного забезпечення в Україні складається з таких рівнів:

- 1) солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 2) накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 3) система недержавного пенсійного забезпечення.

Але солідарна система забезпечує пенсіонерам тільки мінімальні виплати. Зазвичай, вони становлять не більше 30–35 % від отриманого до виходу на пенсію середнього доходу працівника.

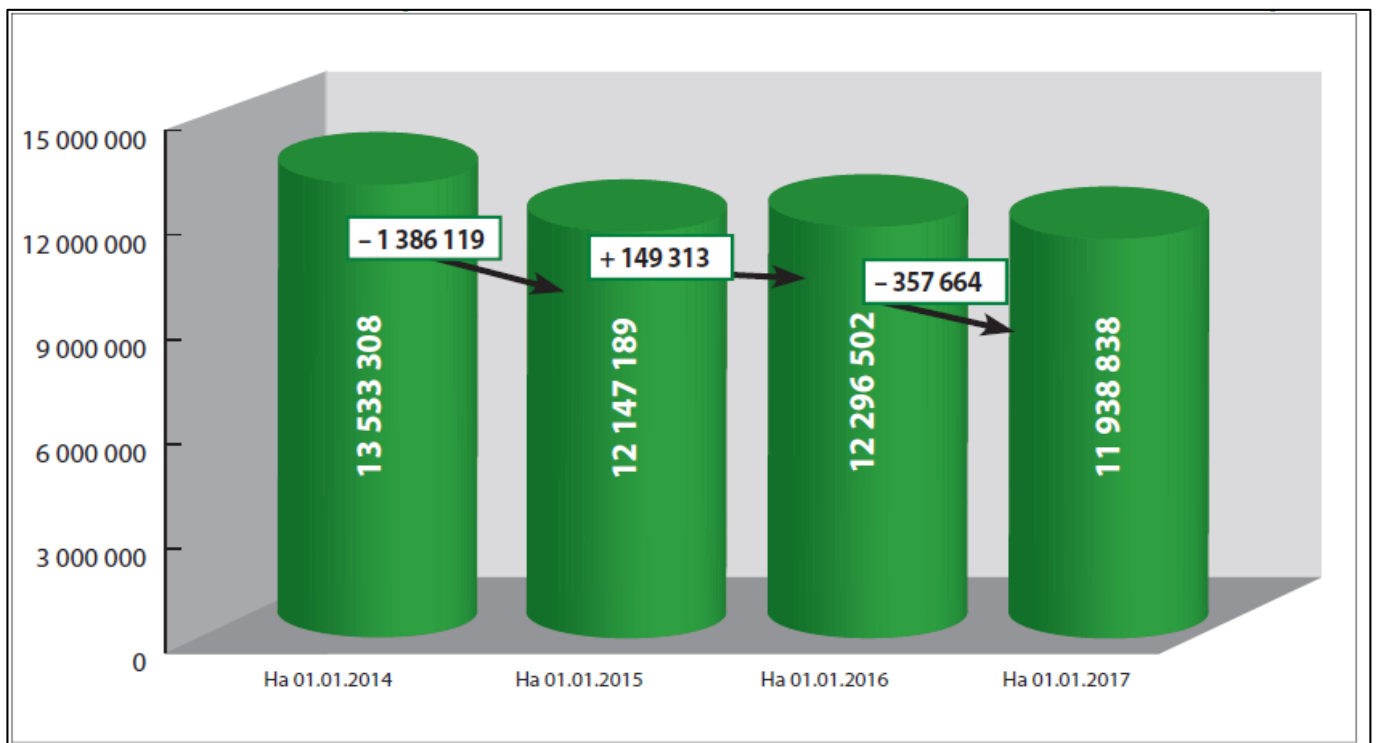

Рисунок 1. Динаміка чисельності пенсіонерів, осіб.

Пенсію за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» отримують 10 876,3 тис. осіб, або 91,1% загальної чисельності пенсіонерів, із них – 9 101,2 тис. осіб, або 83,7% – отримують пенсію за віком.

З 1 травня та з 1 грудня 2016 року проведено перерахунки пенсій у зв'язку зі зміною розміру прожиткового мінімуму. В результаті перерахунків з 01.05.2016 збільшено розміри пенсійних виплат 8,1 млн осіб (середній розмір підвищення – 57,3 грн), з 01.12.2016 – 8,3 млн осіб (середній розмір підвищення – 117,8 гривні).

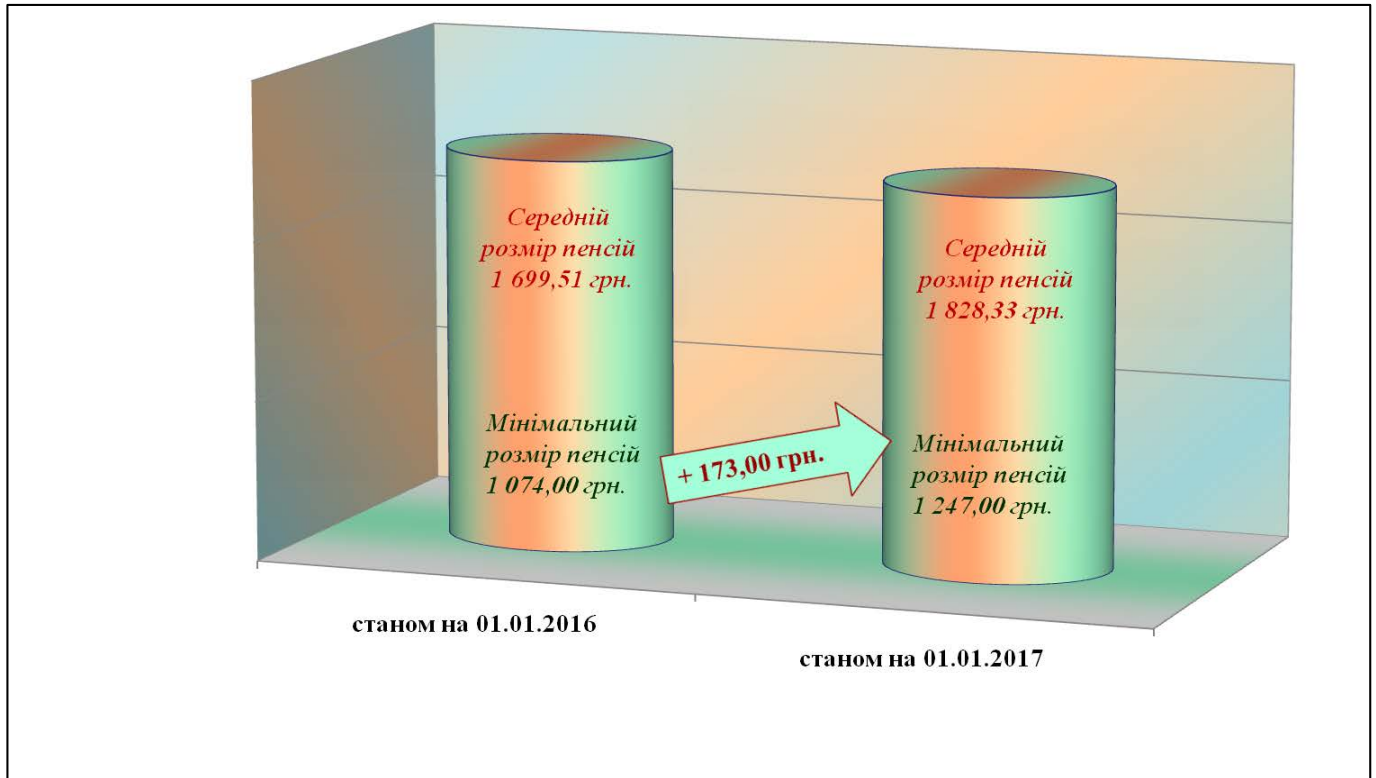

Рисунок 2. Динаміка середнього та мінімального розміру пенсійних виплат

Внесок до пенсійного фонду береться з єдиного соціального внеску (ЕСВ), який сплачує працівник зі своєї зарплати або підприємство-роботодавець на заробітну плату працівника. Ставка єдиного соціального внеску на зарплату залежить від того, яким видом діяльності займається дане підприємство і складає від 36,76 % до 49,7 %. З них до пенсійного фонду сплачується 88,29 % (це становить 32,455 % – 43,88 %). Ставка ЕСВ із заробітної плати працівника фіксована, складає 3,6%, до Пенсійного фонду також відраховується 88,29 % (це становить 3,1784 %) [1].

На сьогодні пенсійна система України знаходиться у кризовому стані, який характеризується такими проявами:

- значний дефіцит коштів Пенсійного фонду, що призводить до посилення залежності від державного бюджету;
- тінізація заробітної плати громадян;
- демографічна криза – значне перевищення кількості пенсіонерів над кількістю громадян, які працюють [2].

Станом на 1 січня 2017 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 11 938,8 тис. пенсіонерів, що на 357,7 тис. осіб менше порівняно з 1 січня 2016 року.

Середній розмір пенсії по Україні на 1 січня 2017 року становить 1 828,33 грн проти 1 699,51 грн на 1 січня 2016 року, тобто зріс на 128,82 грн, або 7,6%.

Максимальний розмір пенсій, які призначаються в Україні, становить 10 740 грн. Водночас, майже 9 тис. пенсій, призначених до 1 жовтня 2011 року, виплачуються в раніше встановлених розмірах, без обмеження максимальним. Найбільша пенсія, яка виплачується, становить 58 764,62 грн. Така пенсія призначена за вислугу років працівнику льотно-випробувального складу, Герою України.

За видами призначених пенсій чисельність пенсіонерів на 01.01.2017 року розподілилась наступним чином:

- за віком – 9 101,2 тис. осіб;
- за інвалідністю – 1 393,4 тис. осіб;
- у разі втрати годувальника – 693,0 тис. осіб;

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА КРЕДИТ

- за вислугу років – 653,8 тис. осіб;
- соціальні пенсії – 94,7 тис. осіб;
- довічне грошове утримання суддям у відставці – 2,7 тис. осіб.

Найбільша чисельність пенсіонерів отримують пенсії, призначені згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» – 10 876,3 тис. осіб, середній розмір яких становить 1 730,77 грн; за «військовим» законом – 32,8 тис. осіб – 2 745,43 грн, за так званими спеціальними законами – 154,3 тис. осіб – 4 010,53 грн.

За даними Державної фіскальної служби України, на 01.01.2017 на обліку перебувало 2 270,3 тис. платників ЄСВ, що на 136,3 тис. платників більше у порівнянні з даними на 01.01.2015 року.

На 01.01.2017 в загальній кількості платників: - юридичних осіб – 511,7 тис. (23,1%); - фізосіб-підприємців – 1 758,6 тис. (76,9%).

Фактичні загальні видатки Пенсійного фонду у 2016 році склали 253,4 млрд грн, що на 12,2 млрд грн, або на 4,6%, менше порівняно з 2015 роком.

У загальних фактичних видатках:

- 111,7 млрд грн, або 44,0% – власні кошти, з яких 3,4 млрд грн спрямовано на пенсійні виплати січня 2017 року;
- 142,6 млрд грн, або 56,3% – кошти Державного бюджету України, з яких:

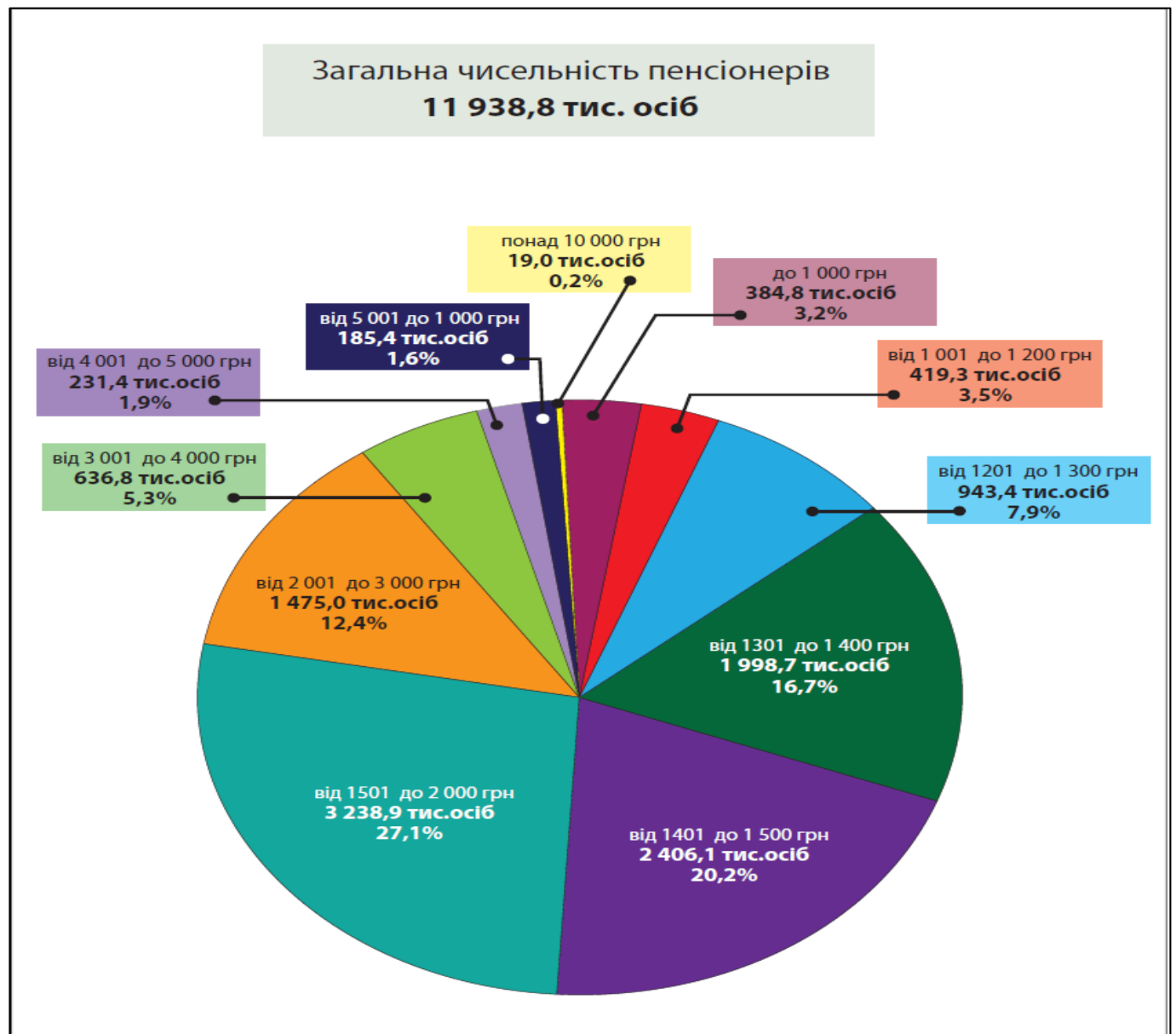

Рисунок 3. Питома вага пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності на 01.01.2017.

- 51,3 млрд грн – планові трансферти з державного бюджету, з яких 3 млрд грн – на пенсійні виплати січня 2017 року;
- 6,4 млрд грн – компенсація Пенсійному фонду страхових внесків за окремі категорії застрахованих осіб;
- 84,9 млрд грн – кошти на покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду, з яких 4 млрд грн – на авансове фінансування пенсій січня 2017 року.

Загальні фактичні видатки, без урахування 10,4 млрд грн виплат січня 2017 року, склали 93,9% первісно затверджених (256,4 млрд гривень).

На пенсійні виплати спрямовано 249,8 млрд грн, інші видатки склали 3,6 млрд грн, з них – 1,2 млрд грн – оплата послуг поштових підприємств з виплати і доставки пенсій (0,3% загальних видатків), 2,4 млрд грн – адміністративні видатки (0,9%).

Протягом 2016 року загальні доходи бюджету Пенсійного фонду становили 255,8 млрд грн. Порівняно з 2015 роком загальні доходи зменшилися на 9 млрд грн, або на 3,4%.

У структурі загальних доходів 111,7 млрд грн (43,7%) – власні, 142,6 млрд грн (55,7%) – кошти державного бюджету, 1,5 млрд грн (0,6%) – кошти Фонду соціального страхування.

За 2016 рік власні надходження Пенсійного фонду становили 111,7 млрд грн. Фактичні власні надходження на 1,7 млрд грн перевищили запланований показник – виконання цього показника забезпечено на 101,6%.

Порівняно з 2015 роком власні доходи Пенсійного фонду зменшилися на 58,2 млрд грн (на 34,2%), що пов'язано зі зниженням розміру ставки ЄСВ та зменшенням частки його розподілу на пенсійне страхування.

За джерелами надходжень власні кошти розподілились таким чином:

- частина ЄСВ, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – 107,2 млрд грн (95,9% суми власних коштів);
- інші власні надходження – 4,5 млрд грн (4,1% суми власних коштів).

За даними Державної служби статистики України, більше 4 млн осіб, або кожен 4 працівник, працюють без оформлення трудових відносин (показник неформальної зайнятості населення становить 24,6%).

Найбільше таких працівників у сільському господарстві (41,1%), торгівлі (21,1%), будівництві (14,9%), промисловості (6,0%) та транспорті (3,6%). Внаслідок неформальної зайнятості втрати Пенсійного фонду на рік розрахунково становлять понад 30 млрд гривень.

У зв'язку з цим Пенсійним фондом постійно забезпечується моніторинг мінімізації страхувальниками доходів працівників та сплати ЄСВ, вживаються відповідні заходи реагування.

Питання детінізації зарплати та легалізації зайнятості є одним із пріоритетних напрямів і завдань затвердженої Урядом у 2016 році Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року [3].

Як можемо спостерігати за останні десятиліття, в Європі існує тенденція щодо підвищення тривалості життя поряд із зниженням народжуваності. Це породжує значні проблеми в пенсійних системах. Щодо України, то в нас теж спостерігається низька народжуваність, проте, на жаль, тривалість життя продовжує бути значно нижчою за рівень, який встановлений у європейських країнах. Все це обумовлює високий ступінь навантаження в демографічному плані на осіб працездатного віку з боку пенсіонерів (табл. 1).

Таблиця 1. Демографічне навантаження на населення працездатного віку (все населення, на 1000 осіб працездатного віку, прогноз) [4]

Роки	Діти	Населення пенсійного віку	Все населення молодше і старше працездатного віку
1997	378	409	787
1998	370	411	781
2001	333	391	725
2006	281	367	648
2011	279	390	669
2016	301	446	747
2021	317	509	826
2026	312	561	873

Прогноз демографічного розвитку України, який було здійснено фахівцями ООН. Згідно даних, зростання чисельності населення пенсійного віку очікується до 2050 року (табл. 2).

Таблиця 2. Прогноз чисельності населення України, тис. осіб в середньому за рік [5]

Роки	Всього	З них:	
		працездатного віку	пенсійного віку
2001	48415,5	27984,7	11492,8
2005	47447,8	28706,1	11204,9
2010	46008,5	28091,9	11377,5
2015	44616,5	26570,7	11840,1
2020	43150,8	24905,7	12273,8
2025	41741,2	23716,9	12534,4
2030	40536,2	22566,3	12950,5
2035	39280,5	21066,1	13475,8
2040	38526,3	19533,0	14328,0

Як можемо спостерігати із табл. 3, в Україні практично найнижчий пенсійний вік.

Тому варто очікувати на незначне його підвищення в найближчий період. І чим швидше пройде повноцінна реформа пенсійної системи, тим простіше буде пристосувати українське законодавство до європейського.

Таблиця 3. Офіційний вік виходу на пенсію в деяких країнах світу [6]

Країни	Офіційний вік виходу на пенсію, встановлений у країні		Зміни, які передбачаються, примітки
	Чоловіки	Жінки	
Велика Британія	68	60	Пенсійний вік для жінок досягне 65 років у листопаді 2018 року. До квітня 2020 року пенсійний вік як для чоловіків, так і для жінок буде підвищено до 66 років. До 2028 року буде вироблено підвищення до 68 років до 2035 року, і до 69 років до 2048 році.
Данія	67	67	Пропозиція підвищити пенсійний вік до 68 років до 2030 року.
Німеччина	67	67	Починаючи з січня 2012 року, пенсійний вік збільшуватиметься з 65 до 67 років до 2029 року поетапно, тобто щорічно на один-два місяці.
Польща	65	60	Чоловіки виходитимуть на пенсію у 67 років вже з 2020 року, жінки – з 2040-го.
Росія	60	55	Обговорюється підвищення пенсійного віку.
США	65	65	
Україна	60	57	Починаючи з 2010 року пенсійний вік для чоловік-службовців підвищено до 62 років, вік виходу на пенсію для жінок зростає до 60 років протягом десяти років.
Фінляндія	63	63	Пенсійний вік є гнучким – від 63 та до 68 років.
Чехія	62 р. 8 м.	57-61 р. 8 м.	Пенсійний вік залежить від кількості дітей.
Франція	60	60	
Ірландія	66	66	В 2021 році – 67 років, в 2028 – 68.
Угорщина	62	62	Підвищено буде з 62 до 65 років для чоловіків після 2018 року, для жінок – з 2020.
Японія	63	63	

14 вересня 2016 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року.

Документ визначає чіткі кроки щодо підвищення ефективності роботи Фонду по всіх напрямках. Зокрема, це стосується якості обслуговування громадян, вдосконалення управління

фінансовими ресурсами Фонду, впровадження сучасних інформаційних технологій, скорочення адміністративних видатків, підвищення прозорості та відкритості у роботі органів Фонду.

Запропонована Стратегія передбачає чіткий перелік індикаторів, які визначають конкретні результати її реалізації. Серед них – забезпечення обслуговування громадян незалежно від місця реєстрації. Крім того, вони матимуть можливість отримання пенсійних послуг не тільки на рівні районного центру, як це є зараз, а й на рівні громад, на базі агентських пунктів, зокрема банківських установ, поштових підприємств тощо. Загалом планується значно розширити мережу точок доступу до одержання пенсійних послуг, які будуть максимально наближені до місця проживання громадян. Передбачається значно скоротити час для надання таких послуг, в тому числі за рахунок сучасних інформаційних технологій. Так якщо зараз процес призначення пенсій триває до 10 днів, то незабаром він буде займати 15-20 хв. Запроваджується можливість отримання практично всіх послуг дистанційно, у тому числі через веб-портал Пенсійного фонду з використанням електронного цифрового підпису. Таким чином, подати заяву на призначення чи перерахунок пенсії можливо буде фактично не виходячи з дому. Оновлена версія порталу має запрацювати вже у жовтні цього року.

Сьогодні завершується впровадження централізованої системи призначення та виплати пенсій, у якій замість існуючих громіздких архівів паперових пенсійних справ, розрізнених по приміщеннях місцевих управлінь Фонду буде створена єдина централізована база електронних пенсійних справ.

З метою удосконалення управління фінансами Пенсійного фонду планується створення єдиної автоматизованої системи управління та контролю за фінансами Пенсійного фонду, що дозволить проводити постійний моніторинг ефективності використання коштів Фонду. Завдяки цій системі розширюватимуться можливості використання персоналізованих даних застрахованих осіб про сплату внесків до Пенсійного фонду. Зокрема, передбачається використання цих даних для виявлення ознак тіньової зайнятості та інформування громадян про їхні набуті пенсійні права, про стаж і заробіток.

Передбачається, що з початку 2017 року шляхом об'єднання буде скорочено ще 255 управлінь, проте кількість відділів обслуговування громадян та їх чисельність залишиться незмінною. Гранична чисельність працівників органів Фонду додатково має скоротитися на 2 000 осіб. При цьому скорочується керівний і адміністративний склад таких управлінь.

У свою чергу, запровадження новітніх інформаційних технологій і технічного переоснащення територіальних органів Пенсійного фонду приведе до оптимізації адміністративних видатків, які будуть рефінансовані на модернізацію системи [3].

Кабінетом Міністрів України 01 грудня 2017 року прийнято постанову № 901 «Про внесення змін до бюджету Пенсійного фонду України на 2017 рік».

Змінами передбачено збільшення надходжень власних коштів, а саме, суми єдиного внеску, розподіленої на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, на 20,1 млрд грн, та зменшення асигнувань з Державного бюджету України на суму 7 856,8 млрд гривень.

Загалом зростання доходної частини бюджету Пенсійного фонду України на 2017 рік в результаті змін відбувається на 12,3 млрд гривень.

Видатки бюджету Пенсійного фонду України зростають на суму 12,3 млрд грн та залишок коштів на кінець року збільшується на 10,8 млн гривень.

Прийняті зазначеною постановою Кабінету Міністрів України зміни сприятимуть забезпеченню своєчасних виплат, що здійснюються Пенсійним фондом України, та реалізації відповідних законодавчих актів.

Реформування пенсійної системи України та розвиток недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) є пріоритетними напрямками державної політики у сфері покращення соціального захисту населення. Світова практика свідчить про те, що основними суб'єктами, які здатні акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів, перетворювати їх на інвестиційний капітал та ефективно примножувати, є недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Визначення особливостей розвитку ринку фінансових послуг недержавних пенсійних фондів в Україні виступає надзвичайно важливим напрямом досліджень на сучасному етапі. Рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення є показником економічного та соціального становища населення країни.

Пенсійні фонди – це спеціалізовані фінансові установи, основним завданням яких є збір і акумуляція грошових коштів, призначених для пенсійного забезпечення громадян при досягненні ними певного віку [7].

За формою власності пенсійні фонди можуть бути приватними або державними. Приватні пенсійні фонди створюються різними фірмами і корпораціями для виплати пенсій та допомог своїм робітникам і

службовцям. Кошти цих фондів формуються за рахунок регулярних відрахувань із заробітної плати працівників, відрахувань з прибутку підприємств, а також за рахунок прибутку від операцій самих фондів.

Пенсійні фонди можуть функціонувати як самостійні юридичні особи, однак частіше вони знаходяться під контролем корпорацій, що їх створили, або перебувають у довірчому управлінні трастівділів комерційних банків чи страхових компаній. Якщо страховій компанії доручається не лише управління акумульованими коштами фондів, тобто їх активними операціями, але й врегулювання усіх зобов'язань за пасивами, то такий пенсійний фонд вважається застрахованим. В усіх інших випадках фонд є незастрахованим.

Недержавна пенсійна система є надійним, а в більшості випадків і пільговим засобом забезпечення після виходу на пенсію вищого життєвого рівня, ніж той, який спроможна забезпечити лише солідарна система. Інша, не менш важлива функція недержавної пенсійної системи полягає в тому, що вона, як підкреслює багато дослідників, є джерелом довготермінових інвестицій, необхідних для економічного розвитку країни. Акумулюючи заощадження населення в рамках пенсійних програм та інвестуючи їх у різні фінансові інструменти, пенсійні фонди здійснюють довгострокове фінансування економіки.

Вкладники пенсійних фондів зацікавлені в захисті грошових коштів від інфляції та зростанні своїх доходів, що є спонукальними мотивами для інвестиційної діяльності фондів. Пенсійні фонди завжди були консервативними інвесторами, інвестуючи переважно в державні високонадійні цінні папери, але починаючи із 70-х років інвестиційна політика змінилася пенсійні фонди стали активно вкладати кошти у цінні папери приватних корпорацій, похідні цінні папери, нерухомість, інструменти грошового ринку, фонди венчурного капіталу [8].

Корпоративний пенсійний фонд – організаторами такого фонду можуть бути юридичні особи – працедавці, з якими можуть співробітничати працедавці-платники (представники які здійснюють розпорядження по внесках співробітників). Учасниками такого фонду можуть бути тільки фізичні особи які співробітничать з працедавцями-засновниками і працедавцями-платниками [9]. Такий варіант є вигідним для підприємств, чисельністю працівників більше 1000 осіб, оскільки, як показує міжнародний досвід, заснування корпоративного пенсійного фонду вимагає значних витрат. Альтернативою йому є утворення професійних пенсійних фондів, засновниками яких можуть бути як профспілки так і об'єднання роботодавців [10].

Професійний пенсійний фонд – організаторами такого фонду можуть бути об'єднання юридичних осіб – працедавців або фізичних осіб, включаючи профспілки або фізичних осіб, які займаються однією професійною діяльністю.

На сьогоднішній день найбільшою популярністю користується відкриті НПФ, унаслідок того, що характеристики таких фондів відповідають інтересам професійних учасників фінансового ринку, перш за все як об'єкт бізнесу. Тоді як інші види фондів ближче стоять до корпоративних інтересів засновників-працедавців.

На сьогодні питання забезпечення достатнього рівня життя осіб, які досягли пенсійного віку, стоїть досить гостро практично в кожній країні. За останні роки пенсійне забезпечення в більшості країнах світу зазнало багато змін. У міжнародній практиці створені та застосовуються нові пенсійні системи, які формуються на не бюджетній основі. За даними Організації економічного розвитку і співробітництва на недержавні пенсії в країнах-членах ОЕРС припадає 21,6% пенсійних виплат, відмічається поступове збільшення частки недержавного пенсійного забезпечення в загальній структурі.

Більш широке застосування подібних підходів до пенсійного забезпечення в Україні дозволило б знизити рівень соціальної напруги в суспільстві та підвищити рівень життя осіб пенсійного віку, сприяло б підвищенню мотивації робітників до праці та більш дбайливому ставленню працедавців до людського капіталу.

Ще 20 років тому виникнення накопичувальних фондів відбувався безсистемно, можна сказати випадково. Роль лідерів у розробці пенсійних програм взяли на себе приватні компанії – роботодавці, залишивши уряду регулюючу роль [11]. Сьогодні регульований державою і фінансований роботодавцями та приватними особами накопичувальний пенсійний план починає відігравати все більш важливу роль.

Підвищення ролі НПФ у пенсійному забезпеченні дослідники пов'язують, у першу чергу, зі зміною курсу пенсійної системи більшості країн світу в бік накопичувальних принципів. Метою розпочатих в багатьох країнах наприкінці ХХ ст. пенсійних реформ є побудова в кожній окремо взятій державі оновленої системи пенсійного забезпечення, яка відповідає загальносвітовим вимогам і враховує економічну, політичну та демографічну ситуацію, що суттєво змінилася в останні

роки. В офіційних документах ЄС для здійснення переходу до накопичувальної системи встановлені конкретні цілі, що охоплюють період з 1998 по 2020 рік. Передбачається, що за цей період частка в пенсійних виплатах державної розподільної системи знизиться з 84% до 64%, набагато зросте роль накопичувального елемента (з 12% до 29%), а незначна сьогодні частка добровільного пенсійного забезпечення потроїться (з 1,5% до 4,5%). При цьому сума приватних пенсійних активів зросте з 2 до 11,8 млрд євро в 2020 році [12].

Актуальність накопичувального пенсійного страхування пов'язана, у першу чергу з тим, що розподільча пенсійна система не витримує негативного впливу демографічних чинків, а саме старіння населення світу. У великій кількості країн з розвинутою та перехідною економікою відбувається уповільнення зростання чисельності працездатного населення, або його скорочення, що формує тенденцію до різкого збільшення частки неієздатних членів суспільства та інвалідів, тобто до зростання кількості пенсіонерів. Головна проблема полягає в тому, що «старіючі» держави можуть виявитися не в змозі виплачувати своїм літнім громадянам пенсії та забезпечувати їх медичною і соціальною допомогою [13].

Станом на 31.12.2016 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ.

Крім того, міститься інформація про 1 одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду.

Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 8 регіонах України (рис. 4). Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 46, або 71,9% від загальної кількості зареєстрованих НПФ.

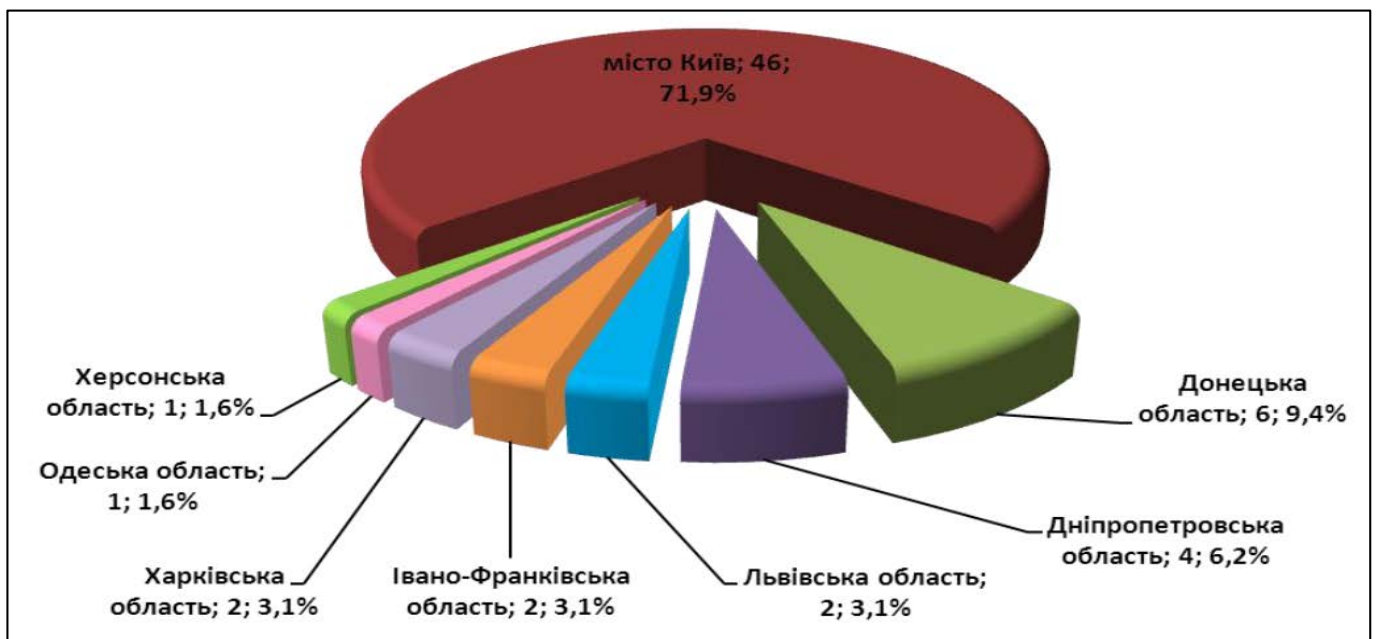

Рисунок 4. Територіальний поділ НПФ

Станом на 31.12.2016 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 62,6 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 4,9% (2,9 тис. шт.) порівняно зі станом на 31.12.2015.

Структура пенсійних контрактів станом на 31.12.2016: - з вкладниками – фізичними особами – 55,2 тис. шт.; - з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.; - з вкладниками – юридичними особами – 7,3 тис. шт.

Збільшення кількості пенсійних контрактів пов'язане в першу чергу зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Так:

- порівняно зі станом на 31.12.2015 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 31.12.2016 становило 6,2% (3,2 тис. шт.), зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 3,9% (0,3 тис. шт.);

- порівняно зі станом на 31.12.2014 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 31.12.2016 становило 16,9% (8,0 тис. шт.), зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 6,4% (0,5 тис. шт.).

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА КРЕДИТ

Пенсійні контракти станом на 31.12.2016 укладено з 56,5 тисячею вкладників, з яких:

- юридичні особи – 2,3 тисячі, або 4,1% від загальної кількості вкладників,
- фізичні особи – 54,2 тисячі, або 95,9%.

Кількість вкладників станом на 31.12.2016 збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2015 року на 2,5% (1,4 тис. вкладників) та станом на 31.12.2015 порівняно з аналогічним періодом 2014 року кількість вкладників збільшилася на 12,7% (6,2 тис. вкладників).

Станом на 31.12.2016 загальна кількість учасників НПФ становила 834,0 тис. осіб (станом на 31.12.2015 – 836,7 тис. осіб), з яких отримали/отримують пенсійні виплати 81,3 тис. осіб (9,7% від загальної кількості учасників).

Рисунок 5. Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів.

Також слід зазначити, що важливим аспектом діяльності недержавних пенсійних фондів є інвестування коштів і отримання інвестиційного доходу. На законодавчому рівні визначено перелік фінансових інструментів та максимальну частку в загальній вартості активів фонду.

Дослідивши прояви фінансової кризи було виявлено низку проблем на ринках фінансових послуг, серед яких: недостатня капіталізація фінансових установ, недосконалість вимог до якості та диверсифікації і ліквідності активів для окремих фінансових ринків, дисбаланс між очікуваною доходністю і спроможністю компенсувати прийняті ризики, низька ефективність системи захисту прав споживачів фінансових послуг, низький рівень прозорості діяльності фінансових установ, недостатня інституційна спроможність інститутів державного регулювання, що негативно позначилося на здатності вживати ефективних заходів з нагляду та регулювання ринків фінансових послуг.

До основних чинників, які більшою мірою впливали на розвиток кризових явищ у небанківському фінансовому секторі, слід віднести мораторій на дострокову видачу банківських депозитів, запровадження якого, в свою чергу, мало наслідком ланцюгову реакцію у небанківському сегменті кредитних установ та «замороження» активів НПФ [14, с.158].

До основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести [15, с. 44]:

- низький рівень доходності пенсійних активів;
- законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- недостатню заінтересованість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників;
- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, унаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;

- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

Усунувши ці причини, а також здійснивши низку заходів нормативно-правового та організаційного характеру, можна суттєво стимулювати подальший розвиток ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Станом на 31.12.2016 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 62,5%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 26,6%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 8,7%, вікової групи до 25 років – 2,1%

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.2016 становили 629,9 млн грн, що на 13,1% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2015 року, при цьому одноразові виплати зросли на 5,0%, пенсійні виплати на визначений строк – на 60,3%.

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 31.12.2016 було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) 81,3 тисячі учасників, тобто 9,7% від загальної кількості учасників, які отримали/ отримують пенсійні виплати.

Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату одноразово, станом на 31.12.2016 становив 6,4 тис грн (станом на 31.12.2015 – 6,0 тис грн, станом на 31.12.2014 – 5,2 тис грн) та середній розмір пенсійної виплати на визначений строк на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату на визначений строк, становив 33,9 тис грн (станом на 31.12.2015 – 23,3 тис грн, станом на 31.12.2014 – 19,4 тис грн).

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. Сума пенсійних внесків станом на 31.12.2016 становить 1 895,2 млн грн, збільшившись протягом дванадцяти місяців на 0,4% (8,4 млн грн). Порівняно зі станом на 31.12.2014 сума пенсійних внесків станом на 31.12.2015 збільшилась на 4,3% (78,6 млн грн).

На збільшення суми пенсійних внесків вплинуло:

- станом на 31.12.2016 збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 14,8% (11,9 млн грн) та зменшення суми пенсійних внесків від юридичних осіб на 0,2% (4,2 млн грн);
- станом на 31.12.2015 збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 12,5% (8,9 млн грн.) та юридичних осіб на 4,0% (70,2 млн грн.).

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2016 становила 2 138,7 млн грн, що на 8,0%, або на 158,7 млн грн більше в порівнянні з аналогічним періодом 2015 року та на 13,4%, або на 330,5 млн грн менше в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року.

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

Станом на 31.12.2016 переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (41,3% інвестованих активів), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (41,0%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (9,4%), акції українських емітентів (0,7%).

За період з 31.12.2015 по 31.12.2016 такі витрати зросли на 14,2% (30,5 млн грн) за рахунок надання послуг з управління активами НПФ на 12,8 млн грн (9,3%), з адміністрування НПФ на 8,8 млн грн (16,1%), послуг зберігача на 1,5 млн грн (13,3%), проведення планових аудиторських перевірок на 1,1 млн грн (52,4%), пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами на 0,2 млн грн (6,7%) та надання інших послуг, передбачених чинним законодавством з НПЗ, на 6,1 млн грн.

Узагальнюючи вище викладене, слід зазначити, що успішне проведення пенсійної реформи в Україні, зокрема, розбудова недержавного пенсійного забезпечення матимуть такі позитивні наслідки:

1. Дозволить підвищити рівень пенсійних виплат людям похилого віку. Разом із пенсійними виплатами, що виплачуватимуться з реформованої системи обов'язкового пенсійного страхування, середня пенсія становитиме 55–60% середньої заробітної платні проти нинішніх 32%.

2. Сприятиме розвитку фондового ринку України.

3. Сприятиме розвитку страхувального бізнесу. Розвиток недержавних пенсійних фондів спричинить значне збільшення попиту на продукти страхувального бізнесу, зокрема на страхування життя та на страхування довічної пенсії з установленим періодом, довічної обумовленої пенсії, довічної пенсії подружжя.

4. Приведе до зниження обсягів тіньової економіки. Через пільги в оподаткуванні для учасників і вкладників недержавного пенсійного забезпечення (внески до недержавних пенсійних фондів та одержаний інвестиційний дохід не оподатковуються, а оподатковуються лише пенсійні виплати) і обмеження на ці пільги (внески до недержавних пенсійних фондів не повинні перевищувати 25% заробітної плати учасника) учасники недержавного пенсійного забезпечення матимуть додатковий стимул вимагати виплату свого заробітку в офіційному секторі.

5. Збільшення бюджетних надходжень у майбутньому. Механізм сплати податків збільшить бюджетні надходження шляхом розширення бази оподаткування: пенсійні виплати включатимуть не тільки пенсійні внески, що є доходом громадян чи роботодавців, а, отже, підлягають оподаткуванню в будь-якому випадку, а й інвестиційний дохід.

6. Зменшить залежність від зовнішніх запозичень та сформує додаткове джерело довгострокового кредитування вітчизняної економіки. Оскільки кошти недержавного пенсійного забезпечення інвестуються на довгострокову перспективу (коли припустити, що людина розпочинає свою трудову діяльність у 25-річному віці, виходить на пенсію в шістдесят років і живе до 67,9 років, то середня тривалість інвестиції становить приблизно 20 років) [16].

Висновки. Незважаючи на безперервні спроби удосконалення пенсійної системи вона, на жаль, досі залишається малоефективною у всіх аспектах. Вона обтяжує державний бюджет країни та є соціально несправедливою, оскільки порушення принципів страхування призводить до того, що у пенсійному забезпеченні існують безліч пільг для певних категорій працівників, а для основної частини пенсіонерів пенсії залишаються на досить невисокому рівні. Основними напрямками подальшого удосконалення пенсійної системи України мають бути: істотне удосконалення солідарної пенсійної системи; створення сприятливих економічних умов для практичного запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення; заохочення підприємств та організацій для створення у державних банках депозитних фондів для накопичення пенсії, як прототипу недержавного пенсійного страхування.

Недержавне пенсійне страхування залишається в Україні лише на етапі початкового розвитку. Серед 72 відкритих фондів активну діяльність провадять не більше тридцяти, а задовільні показники роботи має лише кожен третій з них. НПФ не користуються значною популярністю у громадян. Причинами цього є обмеженість інформації про діяльність НПФ, недовіра населення та низькі фінансові можливості потенційних учасників, які все частіше мають можливість лише задовольнити поточні потреби і не в змозі вилучити частину доходів для безпосереднього накопичення майбутньої пенсії. Тож для розвитку НПФ необхідно покращення соціального становища в країні в цілому. В свою чергу, очевидні переваги фондів такі, як особисте визначення платником настання пенсійного віку, частоти, суми та тривалості виплат все ж гарантують в перспективі пріоритет НПФ над державним пенсійним забезпеченням в Україні.

На діяльність недержавних пенсійних фондів і рівень поширення накопичувальних пенсійних програм серед населення впливає велика кількість чинників. Зокрема негативними факторами, що гальмують розвиток НПЗ в Україні, є низький рівень доходів населення, високий рівень інфляції та інфляційні очікування, динаміка ВВП, девальвація гривні, нестабільна політична ситуація та високий рівень недовіри населення до фінансових інститутів.

Список використаних джерел

1. Бренер А.В. Аналіз сучасного стану пенсійного забезпечення України з 2010–2015 рр. [Електронний ресурс] / А.В. Бренер, Ю.О. Набатова. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4054>.
2. Дробот Я.В. Проблеми та напрямки реформування пенсійної системи в Україні // *Фінансовий простір*. – 2016. – №1(21). – С. 63-66. (10 найменувань).
3. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення 2016 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_2kv_2016.pdf.
4. Птащенко Л.О. Проблеми формування ефективної фінансово збалансованої пенсійної системи в Україні / Л.О. Птащенко, Р.М. Щербак // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2008. – №8(87). – С. 65-71. – Бібліогр.: 12 назв.
5. Мних М.В. Страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту населення / М.В. Мних // *Фінанси України*. – 2007. – №6. – С. 39–45. Бібліогр.: 1 назва.
6. Маслічук С.А. Фінансові аспекти реформування пенсійних систем / С.А. Маслічук / *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. – 2014. – №25. – С. 119–124. – Бібліогр.: 5 назв.

7. Офіційний сайт Економіко-правовая библиотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vuzlib>. - Дата обращения: 21.03.2017. - Название с экрана.
8. Партин Г. Роль небанківських фінансових посередників у фінансуванні інноваційного розвитку / Г. Партин, О. Тивончук // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 5. – С.46–51.
9. Все про недержавні пенсійні фонди [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://money.donetsk.ua/vse-pro-nederzhavni-pensijni-fondy.html>. Дата звернення: 20.03.2017. - Назва з екрана.
10. Коваль О.П. Мотивація участі роботодавців та робітників у системі недержавного пенсійного забезпечення. / О.П. Коваль // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3.– С. 96–101. – Біблогр.: 8 назв.
11. Гузик Т. Зберегти платника – поповнити бюджет / Т. Гузик // Вісник Пенсійного фонду України. – 2012. – № 9 (123). – С. 20-22.
12. Pension system in Ukraine. Essential facts and numbers. / Ministry of labour and social policy of Ukraine, Pension fund of Ukraine. – K: Ministry of labour and social policy of Ukraine, 2008. – P.3.
13. Креховецька Л.Г. Використання досвіду зарубіжних країн у створенні трирівневої пенсійної системи України / Л. Г. Креховецька // Демографія та соціальна економіка: наук.-економ. та сусп.-політ. журн. – 2010. – № 2 (14). – С. 123-130. – Біблогр.: 8 назв.
14. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.dfp.gov.ua> Дата звернення: 19.03.2017. - Назва з екрана.
15. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України. / С. Брагін, О. Макаренко. // Вісник НБУ. – 2011.– № 2.– С.44-47. – Біблогр.: 9 назв.
16. Зайчук Б.О. Пенсійний фонд і проблеми соціального захисту населення в сучасних умовах / Б.О. Зайчук // Проблеми соціального захисту в Україні : матеріали наук.-практ. конф. – ЧЮК : Юрист, 1996.

References

1. Brener A.V., Nabatova Ju.O. Analiz suchasnogo stanu pensijnogo zabezpechennja Ukrai'ny z 2010–2015 rr. [Analysis of the current state pension system in Ukraine 2010-2015] : <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4054>.
2. Drobot Ja.V. Problemy ta naprjamky reformuvannja pensijnoi' systemy v Ukrai'ni [Problems and directions of reforming the pension system in Ukraine] // Finansovyj prostir. – 2016. – №1(21). – S. 63-66.
3. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnogo pensijnogo zabezpechennja 2016 roku [The results of the development of the system of nonstate pension in 2016] : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_2kv_2016.pdf.
4. Ptashhenko L.O., Shherbak R.M. Problemy formuvannja efektyvnoi' finansovo zbalansovanoi' pensijnoi' systemy v Ukrai'ni [Problems of formation of effective financial balanced pension system in Ukraine] // Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukrai'ni. – 2008. – №8(87). – S. 65-71.
5. Mnyh M.V. Strahuvannja ta jogo rol' u zabezpechenni social'nogo zahystu naselennja [Insurance and its role in ensuring social protection] //Finansy Ukrai'ny. – 2007. – №6. – S. 39–45.
6. Maslichuk S.A. Finansovi aspekty reformuvannja pensijnyh system [Financial aspects of the reform of pension systems] / Naukovi zapysky Nacional'nogo universytetu «Ostroz'ka akademija», serija «Ekonomika». – 2014. – №25. – S. 119–124.
7. Oficijnyj sajт Экономико-правовая библиотека [Official site of the Economic-legal library] : <http://www.vuzlib>.
8. Partyn G., Tyvonchuk O. Rol' nebankivs'kyh finansovyh poserednykiv u finansuvanni innovacijnogo rozvytku [Role of non-Bank financial intermediaries in financing innovative development] // Visnyk Nacional'nogo banku Ukrai'ny. – 2005. – № 5. – S.46–51.
9. Vse pro nederzhavni pensijni fondy [All non-state pension funds] : <http://money.donetsk.ua/vse-pro-nederzhavni-pensijni-fondy.html>.
10. Koval' O.P. Motyvacija uchasti robotodavciv ta robitnykiv u systemi nederzhavnogo pensijnogo zabezpechennja [Motivation for participation of employers and workers in the system of nongovernmental pension provision] // Strategichni priorityty. – 2011. – № 3.– S. 96–101.
11. G'uzyk T. Zberegti platnyka – popovnyty bjudzhet [So Keep payer to Fund the budget] // Visnyk Pensijnogo fondu Ukrai'ny. – 2012. – № 9 (123). – S. 20-22.
12. Pension system in Ukraine. Essential facts and numbers [Pension system in Ukraine. Essential facts and numbers] / Ministry of labour and social policy of Ukraine, Pension fund of Ukraine. – K: Ministry of labour and social policy of Ukraine, 2008. – R.3.
13. Krehovec'ka L.G. Vykorystannja dosvidu zarubizhnyh krai'n u stvorenni tryrivnevoi' pensijnoi' systemy Ukrai'ny [Use of experience of foreign countries in creation of three-level pension system of Ukraine]

// *Demografija ta social'na ekonomika: nauk.-ekonom. ta susp.-polit. zhurn.* – 2010. – № 2 (14). – S. 123-130.

14. *Oficijnyj sajт Nacional'noi' komisii', shho zdijsnjuje derzhavne reguljuvannja u sferi rynkiv finansovyh poslug.* [Official website of the National Commission, carrying out state regulation in the sphere of financial services markets] : <http://www.dfp.gov.ua>

15. Bragin S., Makarenko O. *Nederzhavni pensijni fondy na neefektyvnomu fondovomu rynku: pryklad Ukraїny.* [Private pension funds in the inefficient stock market: the example of Ukraine] // *Visnyk NBU.* – 2011. – № 2. – S.44-47.

16. Zajchuk B.O. *Pensijnyj fond i problemy social'nogo zahystu naselennja v suchasnyh umovah* [Pension Fund and the social protection of the population in modern conditions] // *Problemy social'nogo zahystu v Ukraїni : materialy nauk.-prakt. konf.* – ChJuK : Juryst, 1996.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Леваєва Людмила Юрїївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Кучеренко Микола Анатолійович, старший викладач кафедри обліку та оподаткування
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна

ДАНЫЕ ОБ АВТОРАХ

Леваева Людмила Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики,
Кучеренко Николай Анатольевич, старший преподаватель кафедры учета и налогообложения
ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина

DATA ABOUT THE AUTHORS

Levaieva Ludmila Yuriivna, PhD, associate professor of Economics Department
Kucherenko Mykola Anatoliiovych, senior lecturer of the Department of Accounting and Taxation
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, Kyiv region, 08401, Ukraine

Світлій пам'яті Головного редактора Економічного вісника університету Тетяни Максимівни Боголіб присвячується.

*Тетяна Максимівна...
Сльози ледь стримую -
Як грім серед білого дня...
Немає вас з нами...
Теорили, навчали,
Журнал видавали,
Щорічно збирали
На дійство науки
Усіх науковців,
Колег-однодумців...
Пішли ви передчасно,
Але не у забуття!*

**Любов Лисяк,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро**

УДК 336.22

АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ У СИСТЕМІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

**Лисяк Л.В.,
Щирий Г.Л.**

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання розвитку акцизного оподаткування в Україні.